

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARDA QOGIRCHOQ TEATRI PERSONAJLARINI YASASH ORQALI BADIY IJODIY QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH

Begmurodova Yulduz Farxod qizi

*Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
Maktabgacha ta'lim fakulteti "Maktabgacha ta'lim
psixologiyasi va pedagogikasi" yo'nalishining 4 kurs talabasi*

Maktabgacha yoshdagi bolalarda qo'g'irchoq teatri personajlarini yasash orqali ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish — bu nafaqat badiiy tafakkur va tasavvurni rivojlantirish, balki bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham katta ta'sir ko'rsatadi. Qo'g'irchoq teatri personajlarini yaratish orqali bolalar o'zlarini erkin ifodalash, boshqa bolalar bilan muloqot qilish, turli ahloqiy qadriyatlarni o'rganish va estetik dunyoqarashni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon bolaning umumiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarda qo'g'irchoq teatri personajlarini yasash orqali badiiy ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish juda samarali va foydali pedagogik yondashuvdir. Bu jarayon bolalarning tasavvurini rivojlantiradi, ijodiy fikrlash va qo'llanma ko'nikmalarini oshiradi.

Bolalarda qo'g'irchoq teatri personajlarini yasash orqali nafaqat ijodiy qobiliyatlar rivojlanadi, balki ularning hissiy va sosial ko'nikmalari ham mustahkamlanadi. Bu jarayon bolalarga yangi dunyo yaratish imkoniyatini berib, ularni o'zlarini ifoda etishga, boshqalar bilan ishlashga va yangi narsalarni o'rganishga rag'batlantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda qo'g'irchoq teatri personajlarini yasash orqali badiiy ijodiy qobiliyatlarini shakllantirish — bu pedagogik jarayon bo'lib, bolalar ijodini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Bolalar uchun badiiy ijodkorlikni rivojlantirish nafaqat tasavvur va fantaziyani, balki asosiy hayotiy ko'nikmalarni, xususan, muloqot, hamkorlik, o'zini ifoda etish va boshqalar bilan ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga yordam beradi.

Qo'g'irchoq yasash jarayonining bosqichlari mavjud, ularni to'g'ri o'tkazish orqali samarali natijalarga erishish mumkin:

1. Personaj Tanlash: Bolalar birinchi navbatda qo'g'irchoq personajining turini tanlaydilar. Bu hayvonlar, odamlarga o'xshash mavjudotlar yoki fantastik mavjudotlar bo'lishi mumkin. Bu bosqichda bolalar o'zlari tasavvur qilgan obrazni tanlashlari mumkin.

2. Material Tanlash: Qo'g'irchoq yasash uchun zarur materiallar — mato, ip, paxta, qog'oz, plastmassa va boshqalar — tanlanadi. Har bir material bolalar uchun o'ziga xos darsdir, chunki turli materiallar bolalar uchun yangi bilimlarni ochib beradi.

3. Qo'g'irchoqni Yasash: Bu bosqichda bolalar yaratgan personajni shakllantiradilar. Shaklni kesish, tikish, yopishtirish yoki bo'yash jarayonlari davomida bolalar o'zlarining motorika va estetik his-tuyg'ularini rivojlantiradilar.

4. Sahna va O'yinni Tashkil Etish: Qo'g'irchoq yaratishdan keyin bolalar sahna tashkil qilishga kirishadilar. O'zlari yaratgan personajlar bilan kichik sahnalarni rejalashtiradilar, ular o'rtasida muloqot va o'yinni yaratadilar.

5. Teatr Tomoshalari: Qo'g'irchoqlarni tomosha qilish yoki kichik teatr sahnalari tashkil etish orqali bolalar o'zlarini ijodkor sifatida sinab ko'rishadi. Bu bolalarda o'ziga bo'lgan ishonchni oshiradi.

Qo'g'irchoq teatri personajlarini yaratishning afzalliklari:

1. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish;

Bolalar qo'g'irchoq teatri personajlarini yaratish orqali yangi obrazlar, qahramonlar va voqealar tasavvur qilishadi. Ular o'zlari yaratgan personajlar yordamida:

Xarakter yaratish: bolalar personajlarni yaratish jarayonida ularning xarakterini belgilaydilar. Bu, masalan, qahramonning jasoratini, do'stligini, sadoqatini yoki boshqa xususiyatlarini tasavvur qilishni o'z ichiga oladi. Bu fikrlarni o'zaro muhokama qilish bolalarda ijodiy tafakkurni va fantaziyani rivojlantiradi.

Sahna va voqealarni tashkil qilish: personajlar bir-biri bilan qanday aloqada bo'lishini tasavvur qilib, bolalar turli voqealarni yaratishadi. Bu jarayon bolalarda voqea tahlili, voqealar zanjirini qurish va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

2. Motorika va ko'nikmalarini rivojlantirish

Qo'g'irchoq yaratish jarayonida bolalar ko'plab amaliy ko'nikmalarni o'zlashtiradilar, masalan:

Nozik motorika: qo'g'irchoq yasashda kichik detallarga e'tibor qaratiladi: matoni kesish, tugmalarni yopishtirish, iplar bilan bog'lash, rangli qog'ozni shakllarga kesish. Bular bolalarda nozik motorika ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Boshqaruv va muvofiqlashtirish: Qo'g'irchoq yasash jarayonida bolalar turli materiallarni birlashtirishda, ularni to'g'ri joylashtirishda va ulardan foydalanishda muvofiqlashtirishni o'rganadilar. Masalan, matoni kesish va tikish, turli ranglar va shakllarni birlashtirish.

3. Sosial va emotsional rivojlanish;

Bolalar qo'g'irchoqlarni yaratish va ular bilan o'ynash orqali o'zlarining emotsional intellektlarini oshirishadi:

Empatiya rivojlanishi: personajlarning xarakterini va his-tuyg'ularini tasavvur qilib, bolalar boshqalar bilan hamkorlik qilishda va boshqa odamlarning his-tuyg'ularini tushunishda ko'nikma olishadi.

Hamkorlik va muloqot: qo'g'irchoq teatri orqali bolalar guruh bo'lib ishlashni o'rganadilar. Teatrda boshqa bolalar bilan birgalikda ishlash, rollarni taqsimlash va bir-birini eshitish bolalar orasida hamkorlikni rivojlantiradi.

O'zini ifoda etish: qo'g'irchoq yordamida bolalar o'z his-tuyg'ularini, fikrlarini va tashvishlarini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu ularning o'zini boshqalar oldida ifoda etish qobiliyatini oshiradi.

4. Tarbiyaviy va ahloqiy tarbiya.

Teatr personajlari bolalarga turli ahloqiy tarbiya berishi mumkin. Masalan:

- Do'stlik, sadoqat va jasorat kabi qadriyatlar haqida hikoyalar yaratish orqali bolalar bu his-tuyg'ularni o'zlashtiradilar.

- Yaxshilik va yomonlik: Teatr orqali bolalar yaxshi va yomon xulq-atvorlar orasidagi farqni ko'rishadi va o'zlarida shu kabi sifatlarni rivojlantiradilar.

5. Estetik va badiiy sezgi.

Qo'g'irchoqlarni yaratish va ularni sahnada namoyish qilish orqali bolalar estetik his-tuyg'ularini shakllantiradilar. Yaxshi ko'rinadigan, rang-barang va jozibali qo'g'irchoqlar bolalarga san'atga bo'lgan mehrni oshiradi. Teatr tomoshalari, musiqiy sahnalar va hatto o'yinchilarni tanlash bolalar estetik tafakkurini rivojlantiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda qo'g'irchoq teatri personajlarini yasash jarayonini amalga oshirish uchun quyidagi tavsiyalar berish mumkin:

1. Tasavvurni rivojlantirish.

Qo'g'irchoq personajlari yaratish jarayonida bolalar turli shakl, rang va materiallardan foydalanib o'zining tasavvurini kiritadi. Masalan, turli hayvonlar yoki fantastik personajlarni yaratish, bolalar tasavvurining chegaralarini kengaytiradi.

Yaratilgan qo'g'irchoqlar orqali bolalar nafaqat personajni, balki uning xarakterini, xulq-atvorini va muloqotini ham tasavvur qilishadi.

2. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish.

Qo'g'irchoq personajlari yasash bolalarga yangi obrazlar yaratish imkonini beradi. Bolalar o'zlari qanday personaj yaratishini va uning qanday xarakterga ega bo'lishini o'ylash orqali ijodiy fikrlashlarini rivojlantiradilar.

Teatr personajlarini yaratishda bolalar turli voqealarni tasavvur qilib, ularni qanday rivojlantirishni o'ylab ko'radilar. Bu jarayon mantiqiy fikrlash va voqea tahlili ko'nikmalarini oshiradi.

3. Hunar va qo'llanma ko'nikmalarini rivojlantirish.

Qo'g'irchoq yasash jarayoni bolalarga turli materiallardan foydalanishni, qo'llanma ko'nikmalarini rivojlantirishni o'rgatadi. Misol uchun, mato, karton,

plastmassa va boshqa materiallardan foydalanish orqali bolalar qo'llarini yaxshi boshqarishni o'rganadilar.

Bu jarayon bolalarga yaratuvchanlikni, nozik harakatlarni o'rganishni va amaliy ishlarni bajarishni o'rgatadi.

4. Sosial va emotsional rivojlanish.

Teatr personajlarini yaratish va ular bilan o'yinlar o'ynash bolalarda empatiya (boshqalarning his-tuyg'ularini tushunish) rivojlanishiga yordam beradi. Bolalar personajlarning his-tuyg'ulari va xulq-atvori haqida o'ylashlari, ularni tushunishga harakat qilishlari kerak bo'ladi.

O'yin jarayonida bolalar muloqot qilishni, boshqa bolalar bilan hamkorlikni o'rganadilar va jamoaviy ish ko'nikmalarini oshiradilar.

5. Badiiy tasvirlash va hikoyalar yaratish.

Bolalar qo'g'irchoq teatri personajlarini yasash orqali o'zlarining badiiy tasavvurini rivojlantiradilar. O'zlari yaratgan personajlar bilan qisqa hikoyalar yoki sahnalarni tashkil qilib, bolalar o'z fantaziyalarini ifoda etish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Bu jarayon bolalarni hikoya qilish, voqea rivoji va asosiy g'oyani izohlashga o'rgatadi.

6. Motorika va diqqatni oshirish.

Qo'g'irchoq yasash jarayonida kichik detallarni yaratish, matolarni kesish, yopishtirish kabi faoliyatlar bolalarda nozik motorika ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Bunday faoliyatlar bolalarning diqqatini jamlashga, kichik tafsilotlarni ko'rishga va ishni yakunlashga yordam beradi.

Amaliyotda qanday o'tkazish mumkin:

Materiallar tanlash: Qo'g'irchoq yasashda ishlatiladigan materiallar farqli va rang-barang bo'lishi kerak. Bolalar uchun xavfsiz va oson ishlatish mumkin bo'lgan materiallar (mato, karton, plastmassa, gips, va boshqalar) tanlanishi lozim.

Ko'rsatmalar va yordam: Kichik bolalar uchun qo'g'irchoq yasash jarayoni ko'rsatmalar bilan amalga oshirilishi kerak. Ular qanday qilib personaj yaratishni, qanday shakllarni ajratishni va qanday materiallarni birlashtirishni o'rganadilar.

Teatr sahnalarini tashkil etish: Yasalgan qo'g'irchoqlar yordamida bolalar kichik teatrlarda o'z personajlarini ijro etishlari mumkin. Bu esa ularning o'z-o'zini ifoda etishiga yordam beradi.

Ko'maklashish va baholash: Bolalarning ijodiy ishlarini kuzatib borish, ularni baholash va ularga izoh berish juda muhim. Har bir bolaga o'z ishini baholash va takliflar bilan yordam berish, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda qo'g'irchoq teatri personajlarini yasash orqali ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish — bu nafaqat badiiy tafakkur va tasavvurni rivojlantirish, balki bolalarning emotsional va ijtimoiy rivojlanishiga ham katta ta'sir

ko'rsatadi. Qo'g'irchoq teatri personajlarini yaratish orqali bolalar o'zlarini erkin ifodalash, boshqa bolalar bilan muloqot qilish, turli ahloqiy qadriyatlarni o'rganish va estetik dunyoqarashni shakllantirish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu jarayon bolaning umumiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. D.Q.Asqarova "Bolalarni sahnalashtirish va ijodiy faoliyatga o'rgatish" Metodik qo'llanma.2018 y.
2. D.Sh.Eshova "Sahnalashtirish orqali bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish" Ekonomika va sotsium jurnali 2022 y.
3. Chorjeva, D. (2020). DIAGNOSTICS AS A BRANCH OF PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL KNOWLEDGE AND TYPE OF RESEARCH ACTIVITY OF A TEACHER. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 8(3).
4. Choriyeva, D. (2022). TARBIYACHINING PEDAGOGIK MAHORATINI OSHIRISHDA PEDAGOGIK TEXNIKANING ROLI. Zamonaviy dunyoda pedagogika va psixologiya: Nazariy va amaliy izlanishlar, 1(24), 101-103.
5. Чориева, Д. А. (2021). МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАБОТЫ С АГРЕССИВНЫМИ ДЕТЬМИ. In Человек в современном мире: пространство и возможности для личностного роста (pp. 152-161).
6. Чориева, Д. А. (2019). Педагогическая диагностика в условиях дошкольного образования. Актуальные проблемы современного образования: опыт и инновации, 86.
7. Чориева, Д. А. (2022). ПЕДАГОГИК-ПСИХОЛОГИК ДИАГНОСТИКА ФАОЛИЯТИ БИЛАН ШУҒУЛЛАНУВЧИ ШАХСГА ҚЎЙИЛАДИГАН ТАЛАБЛАР: <https://doi.org/10.53885/edinres>. 2022.9. 09.014 Чориева Дурдона Анваровна Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети Мактабгача таълим факультети Мактабгача таълим психологияси ва педагогикаси кафедраси педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), в. б. доценти. Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал, (9), 99-102.